

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Kuntatalousohjelma 2016–2019

Ohjelman esittelykalvot, lokakuu 2015

Sisältö

1. [Kuntatalouden tilannekuva syksyllä 2015](#)
2. [Toimintaympäristön muutostekijät](#)
3. [Hallituksen kuntataloutta koskevat linjaukset](#)
4. [Kuntatalouden kehitys 2016–2019](#)
5. [Valtion vuoden 2016 talousarvioesityksen vaikutukset kuntatalouteen](#)

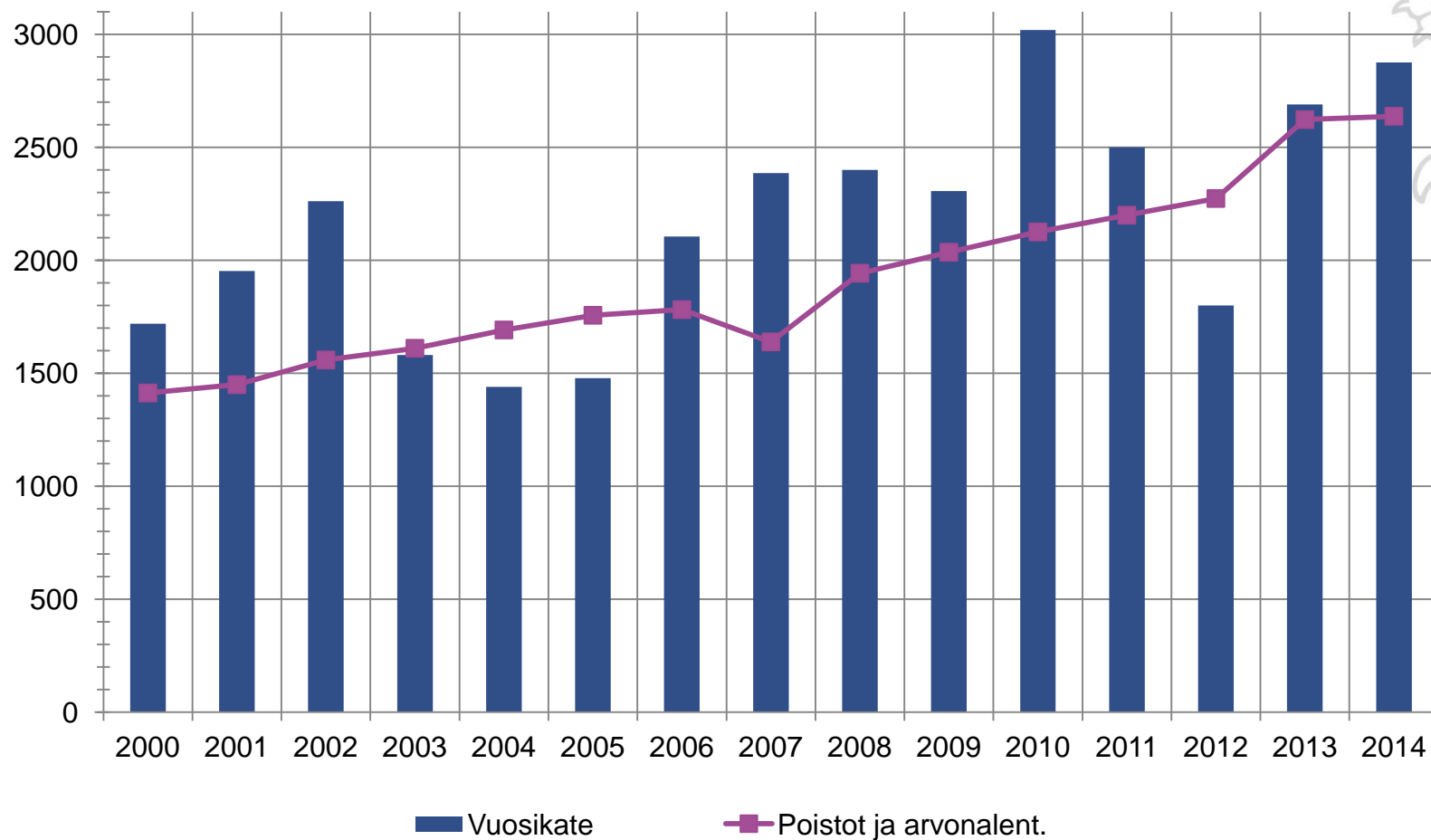
Kuntatalousohjelma 2016–2019

- Kuntatalousohjelma 2016–2019 julkaistu hallituskauden ensimmäisen julkisen talouden suunnitelman yhteydessä
- Kuntatalousohjelman painopiste on kuntatalouden kehitysnäkymien tarkastelussa
- Ohjelmassa on otettu huomioon Julkisen talouden suunnitelmaan (JTS) sisältyvät hallituksen toimenpiteet ja niiden vaikutukset kuntatalouteen
- Ohjelman taustalla on uuden kuntalain (410/2015) säännökset kuntatalousohjelman valmistelusta
- Kuntatalousohjelma valmistellaan valtion ja kuntien neuvottelumenettelyssä
- Kuntatalousohjelma verkossa: www.vm.fi/kuntatalousohjelma

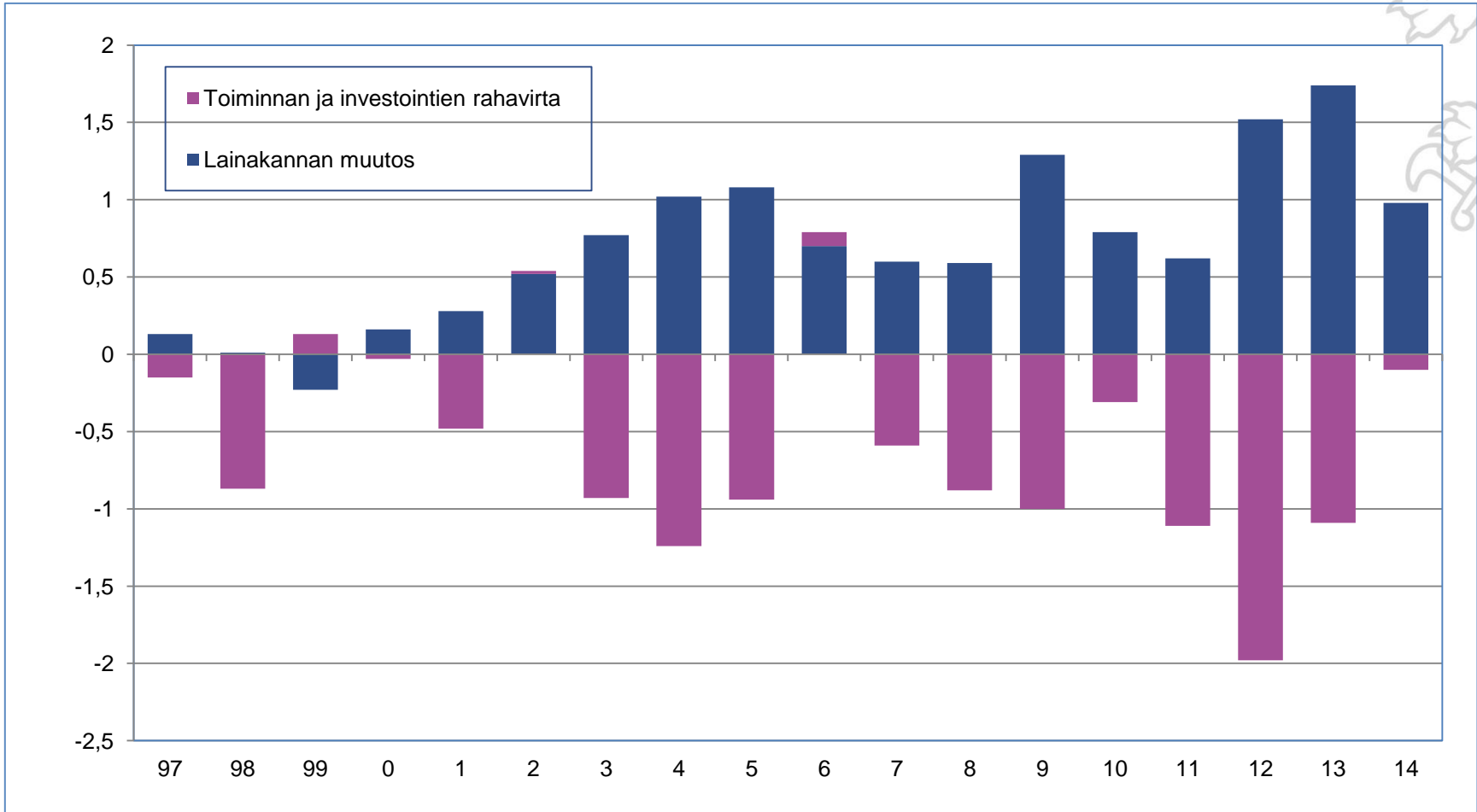
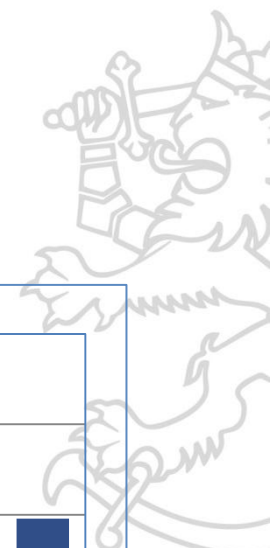
Kuntatalouden tilannekuva syksyllä 2015

Vuosikate vahvistui hieman vuonna 2014

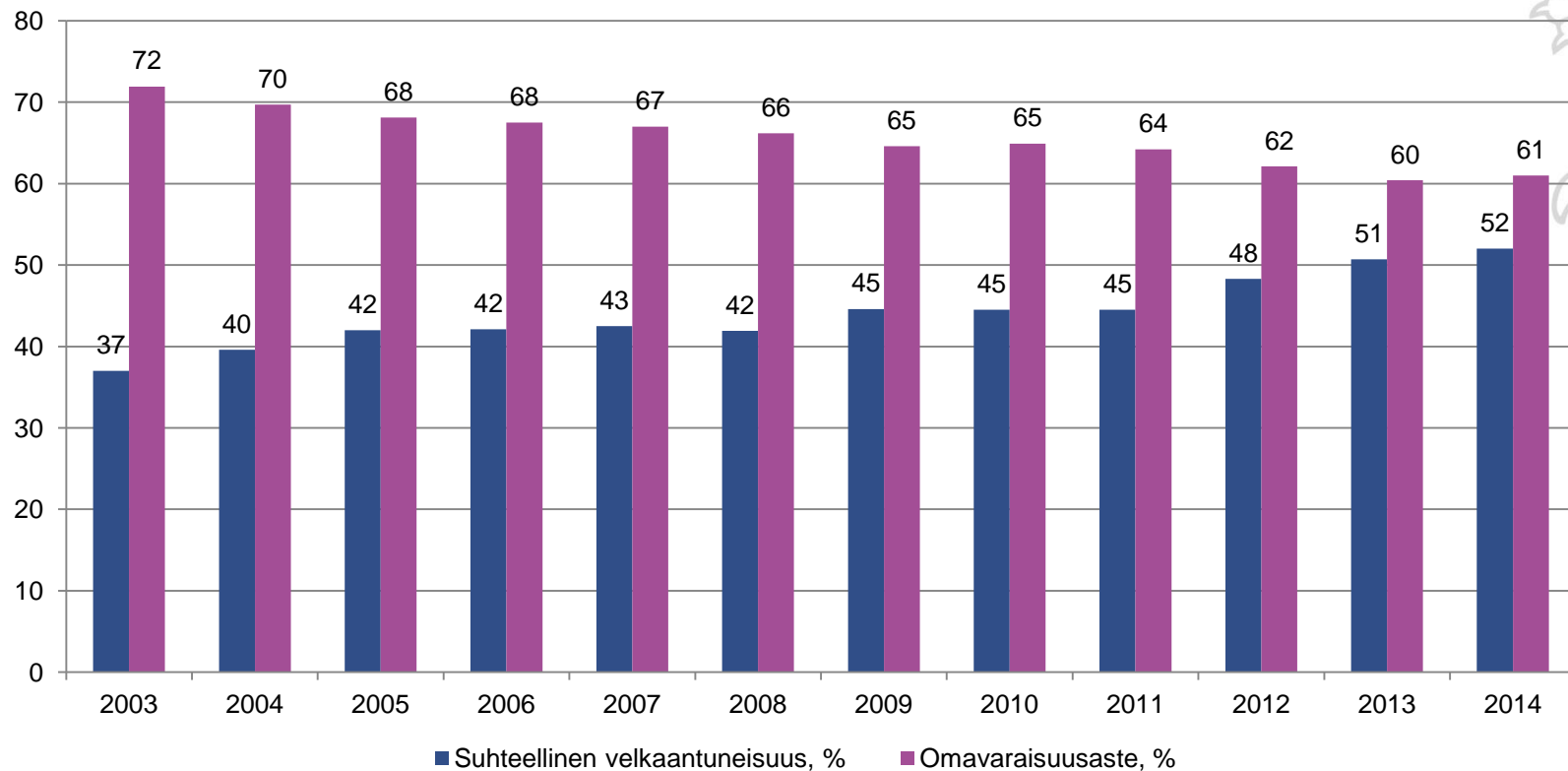
Lähde: kuva VM/KAO, tiedot Tilastokeskus

Tulorahoitus ei ole riittänyt investointien rahoittamiseen

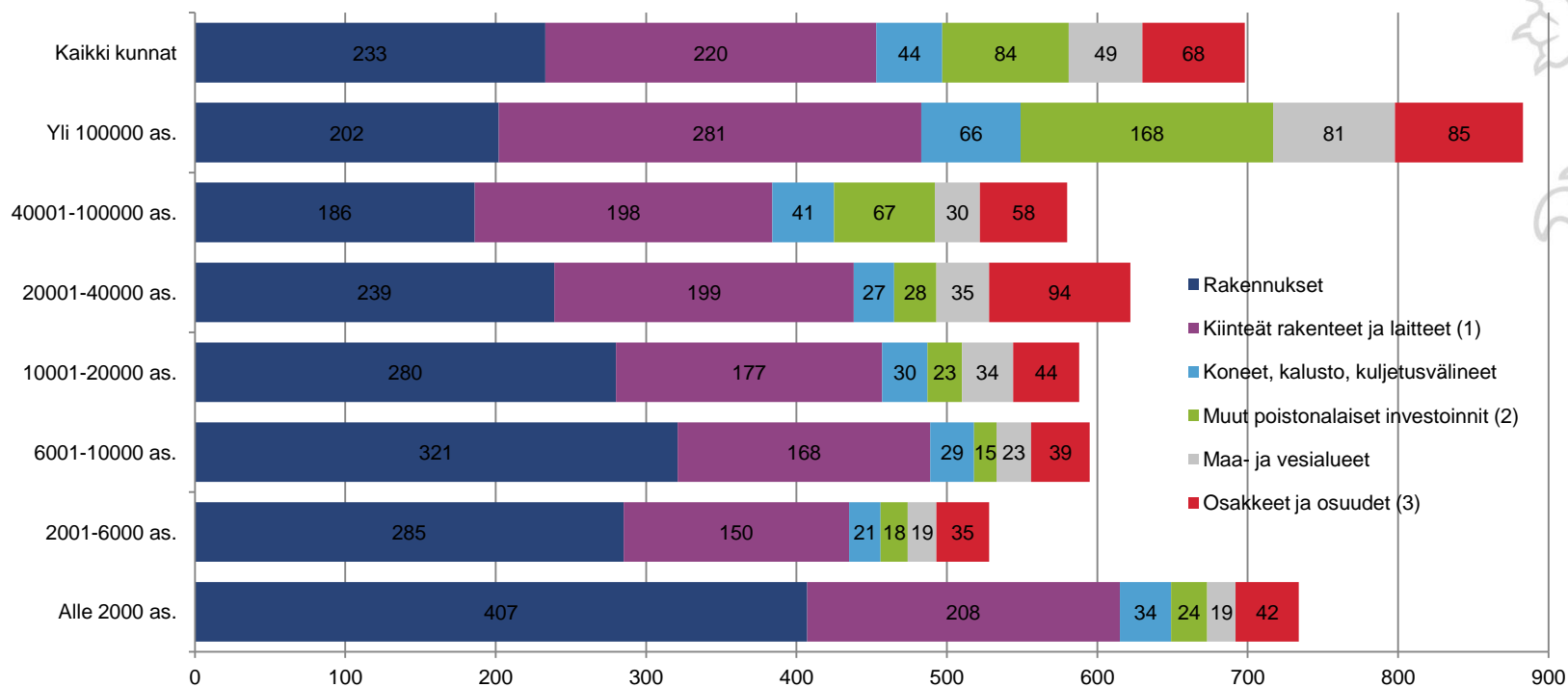
Lähde: kuva VM/KAO, tiedot Tilastokeskus

Velkaan liittyvät riskit kasvaneet viime vuosina

Lähde: kuva VM/KAO, tiedot Tilastokeskus

Investoinneilla suuri merkitys kuntatalouteen

(1) Mm. kadut, tiet, sillat, pysäköintialueet, puistot, vesi- ja viemäriverkostot

(2) Sisältää ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat

(3) Esim. kunnallisia palveluja tuottavien yhteisöjen osakkeet ja osuudet, asunto-osakkeet, kuntayhtymien peruspääoman korotus.

Lähde: Tilastokeskus

Toimintaympäristön muutostekijät

Toimintaympäristön muutostekijöitä

- Toimintaympäristön muutostekijät haaste kuntataloudelle ja kuntien elinvoimalle
- Erityisenä haasteena väestön ikärakenteen muutosten ja muuttoliikkeen vaikutukset kuntien menoihin, palveluihin ja investointeihin
- Pitkittänyt taantuma haastaa kuntatalouden näkymät
- Kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen osoittautunut vaikeaksi
- Kuntatalouden toimintaympäristö kuvattu laajemmin [kevään kuntatalousohjelmassa](#) (VM:n julkaisu 16a/2015)

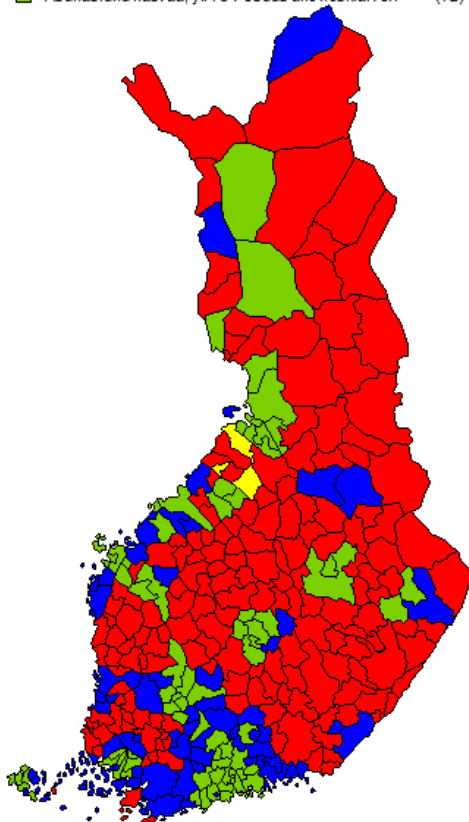
Eri ikäryhmien osuus kuntien väestöstä vuonna 2025

Väestöennuste 2025

Yli 75 v osuus ja asukasluvun muutos

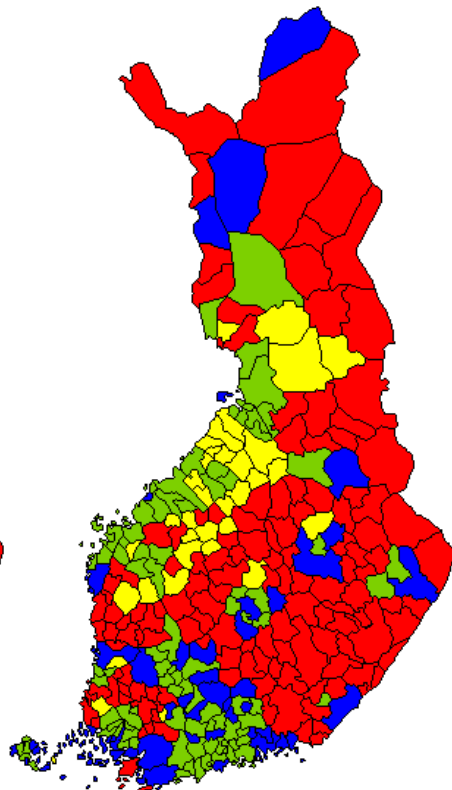
- Asukasluku laskee, yli 75 v osuus yli keskiarvon (171)
- Asukasluku laskee, yli 75 v osuus alle keskiarvon (3)
- Asukasluku kasvaa, yli 75 v osuus yli keskiarvon (71)
- Asukasluku kasvaa, yli 75 v osuus alle keskiarvon (72)

Väestöennuste 2025

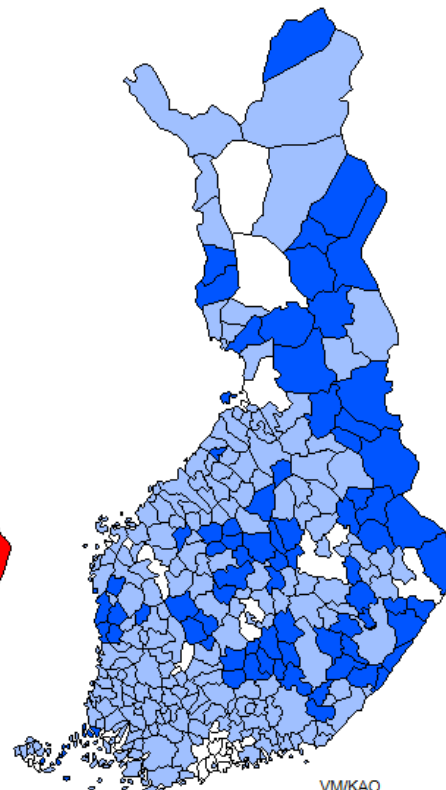
Alle 15 v osuus ja asukasluvun muutos

- Asukasluku laskee, alle 15 v osuus alle keskiarvon (139)
- Asukasluku laskee, alle 15 v osuus yli keskiarvon (35)
- Asukasluku kasvaa, alle 15 v osuus alle keskiarvon (51)
- Asukasluku kasvaa, alle 15 v osuus yli keskiarvon (92)

Työikäisten (15-64 v) osuus asukasluvusta 2025

- Alle 50 % (82)
- 50 % - 59,4 % (204)
- Yli keskiarvon 59,4 % (31)

VM/KAO
Lähde:
Tilastokeskus

Hallituksen kuntataloutta koskevat linjaukset

Rahoitusasematavoite ja sopeutustarve

**Hallituksen päätös
Julkisen talouden
suunnitelmassa vuosille
2016-2019:**

**Kuntatalouden alijäämä
saa olla korkeintaan $\frac{1}{2}$
prosenttia suhteessa
kokonaistuotantoon
vuonna 2019**

Kuntatalouden menorajoite

Julkisen talouden suunnitelmaa koskeva säännöstö edellyttää, että hallitus asettaa kuntataloudelle menorajoitteen, joka on yhdenmukainen rahoitusasematavoitteen kanssa.

Hallitus on päättänyt, että valtion toimenpiteiden nettovaikutus on vuonna 2019 vähintään 540 milj. euroa kuntatalouden toimintamenoja alentava verrattuna kevään 2015 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan.

Kuntatalouden menorajoite

Kuntatalouden menorajoite vuosina 2016-2019, milj. euroa

2016	2017	2018	2019
-160	-340	-460	-540

Menorajoitetta ei voi väljentää.

Menorajoitteessa ei ole otettu huomioon sote-uudistusta, kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämistä tai toimenpiteitä kilpailukyvyn edistämiseksi.

Kun uudistusten menovaikutukset realisoituvat talousarvioesitykseen ja julkisen talouden suunnitelmaan, voidaan toimenpiteet ottaa huomioon menorajoitetta kiristävänä.

Valtion toimenpiteiden kuntataloutta vahvistava vaikutus

Valtion toimenpiteiden kuntataloutta vahvistava vaikutus vuonna 2019, milj. euroa

Menorajoite	540
Menorajoitteen toimiin liittyvä valtionapujen muutos	-70
Valtionosuuksien indeksijäädytys	-310
Maksuperusteiden muutokset	230
Kiinteistöveron korottaminen	100
YHTEENSÄ	490

Rahoitusasematavoitteen saavuttaminen edellyttää paikallishallinnon sopeutusta vielä runsaalla 0,7 mrd. eurolla vuoden 2019 tasolla.

Kuntien tehtäviä koskevat toimet

Vuonna 2016 voimaan tulevat kuntien menoihin vaikuttavat vähennykset, milj. euroa

	Kuntien menojen muutos				Kuntien tulojen muutos			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Subjektivisen päivähoito-oikeuden muutos	-26	-62	-62	-62	-7	-16	-16	-16
Varhaiskasvatuksen henkilömitoituksen muutos	-25	-62	-64	-67	-6	-16	-17	-17
Luovutaan ryhmäkoon pienentämiseen suunnatuista avustuksista	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29
Yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnettävien avustusten vähentäminen	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14
Poistojen takuukorotusten päättyminen ammatillisessa koulutuksessa	-43	-43	-43	-43	-20	-20	-20	-20
Erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen	-50	-75	-100	-110	-13	-19	-26	-28
Omais- ja perhehoidon kehittämisestä seuraava säästö *	-40	-120	-155	-180	-10	-31	-40	-46

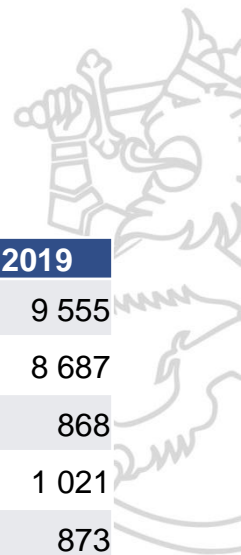
* Omais- ja perhehoidon kehittämiseen liittyvät säädosesitykset pyritään antamaan keväällä 2016. Esitysten kustannusvaikutukset otetaan huomioon vuoden 2016 lisätalousarviossa.

Kuntien tehtäviä koskevat toimet

Vuonna 2017 ja 2018 voimaan tulevat kuntien menoihin vaikuttavat vähennykset, milj. euroa

	Kuntien menojen muutos				Kuntien tulojen muutos			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Mahdollisuus toteuttaa esiopetuksessa olevan lapsen hoito maksullisena kerhotoimintana		-5	-10	-25				
Oppisopimuskoulutuksen lisärahoituksen poistaminen			-10	-10			-10	-10
Vanhuspalveluiden henkilöstömitoituksen muutos		-25	-50	-70		-6	-13	-18

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2014-2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Laskennalliset valtionosuudet	9 483	9 426	9 933	9 677	9 677	9 555
VM, peruspalvelujen valtionosuus	8 613	8 500	9 028	8 820	8 812	8 687
OKM ¹	871	926	905	878	865	868
— siitä kuntayhtymät	1 227	1 082	1 041	1 026	1 022	1 021
Muut valtionavustukset hallinnonaloitain, yhteensä	1 243	1 114	1 078	831	891	873
OM	8	9	0	0	20	20
SM	5	6	5	5	5	5
VM	36	37	27	43	22	18
OKM	312	208	159	165	165	154
MMM	5	5	4	4	4	4
LVM	45	39	36	36	36	36
TEM	155	166	203	274	341	372
STM ²	649	609	609	270	264	230
YM	29	35	35	33	33	33
Valtionavut yhteensä	10 727	10 540	11 011	10 529	10 568	10 428

1 Kuntien laskennallinen osuus on arvioitu OKM:n hallinnonalan rahoituksen (ml. yksityiset) kokonaisuudesta. Ammattikorkeakoulujen rahoitusvastuu on siirretty valtiolle vuoden 2015 alusta, eivätkä amk:t kuulu enää tarkastelun piiriin. Rahoitusuudistukseen liittyvät siirrot sekä ammattikorkeakoulujen poistuminen tarkastelusta vaikuttavat siihen, että vuosien 2014 ja 2015 valtionosuuksien tasot eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia.

2 Perustoimeentulotuen maksatus siirtyy v. 2017 kunnilta Kelan hoidettavaksi. Tästä johtuen valtio ei enää maksa kunnille valtionosuutta perustoimeentulotuen kustannuksiin, mikä näkyy STM:n valtionapujen alenemisena. Lisäksi kuntien osuus perustoimeentulotuen kustannuksista otetaan huomioon vähennyksenä peruspalvelujen valtionosuudessa.

Kuntien omat toimenpiteet

Kunnilla on laaja itsehallinto, eikä valtio voi pelkästään omilla toimillaan taata kuntatalouden tasapainottumista

Kunnilla on suuri vastuu kuntatalouden tasapainottamisesta muun muassa rakenteellisia uudistuksia toteuttamalla ja tuottavuutta nostamalla

Investointien priorisoinnilla, oikealla ajoituksella ja laadukkaalla toteutuksella on suuri merkitys

Hallitusohjelman muut kuntia koskevat toimenpiteet

Sote-uudistus ja itsehallintoalueet

Sote-uudistuksella ja tuottavuustoimilla tavoitellaan 3 miljardin euron säästöä

Kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen

Hallitus sitoutuu osana julkisen talouden tasapainottamista vähentämään kuntien tehtäviä ja velvoitteita yhdellä miljardilla eurolla

Valtionosuusjärjestelmän uudistus

Valtionosuusjärjestelmän uudistusta jatketaan osana kuntien muuttuvaa tehtäväkenttää

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistus

Uudistetaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen toimintalainsäädäntö, rahoitusjärjestelmä sekä säätely- ja ohjausjärjestelmä

Hallitusohjelman muut kuntia koskevat toimenpiteet

Kirjastolain uudistaminen

Uudistuksen yhteydessä alueellinen kirjastotoiminta, ts. nykyiset maakuntakirjastot, organisoidaan uudelleen

Jätelain muutos

Jätelakia muutetaan siten, että kunnille jätelaissa annetut yksinoikeudet rajataan asumisessa syntyviin jätteisiin

Valtion ja kuntien välisten MAL-sopimusten uusiminen

Valtion ja kuntien väliset MAL-sopimukset Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkiseuduilla uudistetaan

Kärkihankkeet

Toimenpiteitä: peruskoulun, työvoimapalvelujen, lapsi- ja perhepalveluiden sekä ikäihmisten kotihoidon uudistukset ym.

Kuntatalouden kehitys 2016–2019

Kuntien velkaantuminen jatkuu

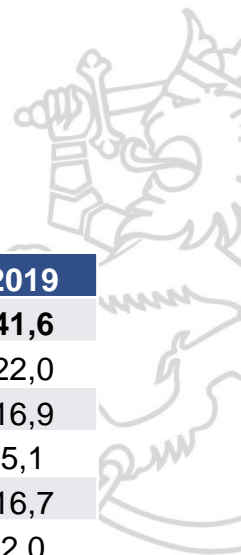
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Tuloksen muodostuminen						
1. Toimintakate	-26,7	-28,1	-28,5	-28,6	-29,5	-30,3
2. Verotulot	21,2	21,8	21,7	22,1	22,9	23,7
3. Valtionosuudet, käyttötalous	8,2	8,2	8,8	8,6	8,7	8,5
4. Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
5. Vuosikate	2,9	2,2	2,2	2,3	2,3	2,1
6. Poistot	-2,6	-2,6	-2,7	-2,8	-2,9	-3,0
7. Satunnaiset erät, netto	1,9	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
8. Tilikauden tulos	2,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,7
Rahoitus						
9. Vuosikate	2,9	2,2	2,2	2,3	2,3	2,1
10. Satunnaiset erät	1,9	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
11. Tulorahoituksen korjauserät	-2,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
12. Tulorahoitus, netto	2,2	2,0	2,0	2,1	2,1	1,9
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-7,6	-4,6	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	5,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
15. Investoinnit, netto	-2,3	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6
16. Rahoitusjäämä (tulorah.-invest.)	-0,1	-1,6	-1,6	-1,5	-1,5	-1,7
17. Lainakanta	16,5	18,2	19,9	21,5	23,2	25,0
18. Kassavarat	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
19. Nettovelka	11,2	12,9	14,6	16,2	17,8	19,7

Verotulojen oletetaan kasvavan noin 2,1 prosenttia vuodessa

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kunnallisvero	18 193	18 599	18 688	19 044	19 673	20 429
Yhteisövero	1 469	1 574	1 324	1 348	1 404	1 462
Kiinteistövero	1 512	1 610	1 655	1 720	1 785	1 840
Verotulot yht.	21 175	21 783	21 667	22 112	22 862	23 731
Verotulot, % BKT:sta	10,3	10,5	10,2	10,2	10,2	10,3
Muutos, %						
Kunnallisvero	1,3	2,2	0,5	1,9	3,3	3,8
Yhteisövero	12,0	7,1	-15,9	1,8	4,2	4,1
Kiinteistövero	11,0	6,5	2,8	3,9	3,8	3,1
Verotulot yht.	2,6	2,9	-0,5	2,1	3,4	3,8
Kunnallisveroprosentti, keskim.	19,74	19,84	19,84	19,84	19,84	19,84
Yhteisöveroprosentti	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Kuntien osuus yhteisöverosta, %	35,56	36,87	30,92	30,34	30,34	30,34

Kuntien ja kuntayhtymien menot vuosina 2014-2019, mrd. euroa, käyvin hinnoin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.Toimintamenot	38,3	38,5	38,6	39,4	39,4	40,4	41,6
Palkkausmenot	21,3	21,2	21,0	21,1	21,4	21,7	22,0
Palkat	16,4	16,3	16,1	16,2	16,4	16,7	16,9
Muut henkilöstöm.	5,0	4,9	4,9	4,9	4,9	5,0	5,1
Ostot	13,9	13,9	14,0	14,6	15,2	15,9	16,7
Avustukset	2,4	2,5	2,7	2,8	2,0	2,0	2,0
Muut toimintamenot	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
2.Toimintatulot	11,9	11,8	10,5	10,8	10,8	11,0	11,3
3.Toimintakate (=2-1)	-26,4	-26,7	-28,1	-28,5	-28,6	-29,5	-30,3
4.Korkomenot, brutto	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5
5.Investoinnit, brutto	4,7	7,6	4,6	4,7	4,7	4,7	4,7
6. Bruttomenot (1+4+5)	43,3	46,4	43,5	44,4	44,4	45,5	46,7
7. Bruttokansantuote, mrd. euroa	202,7	205,2	206,5	211,6	217,6	224,2	231,3
8. Toimintamenot, % BKT:sta	18,9	18,8	18,7	18,6	18,1	18,0	18,0
9. Bruttomenot, % BKT:sta	21,4	22,6	21,1	21,0	20,4	20,3	20,2
10. Kokonaistulot, % BKT:sta	21,0	22,9	20,4	20,3	19,8	19,7	19,6
11. Toimintatulot, % toimintamenoista	31,0	30,7	27,3	27,5	27,3	27,2	27,1
Kunta-alan henkilöstön määrä, 1 000 henkilöä	432	429	424	422	421	420	419

Talouden sopeutuspainetta vaihtelee kuntakokoryhmittäin

	2015 (milj. €)	2016 (milj. €)	2017 (milj. €)	2018 (milj. €)	2019 (milj. €)	2015 (€/as)	2016 (€/as)	2017 (€/as)	2018 (€/as)	2019 (€/as)
> 100 000 as., yht. asukkaita 2 065 893 ja 9 kuntaa (vuoden 2016 kuntajako)	-596,8	-628,6	-747,3	-706,3	-824,6	-288,9	-304,3	-361,7	-341,9	-399,1
40 001 – 100 000 as., 1 013 402 as. ja 17 kuntaa	-281,1	-346,4	-323,8	-336,7	-403,2	-277,3	-341,8	-319,5	-332,2	-397,9
20 001 – 40 000 as., 806 196 as. ja 29 kuntaa	-281,2	-290,6	-318,5	-330,1	-373,8	-348,8	-360,4	-395,1	-409,4	-463,7
10 001 – 20 000 as., 6666 361 as. ja 46 kuntaa	-149,1	-145,0	-78,7	-113,3	-147,6	-223,8	-217,6	-118,2	-170,1	-221,5
6 001 – 10 000 as., 432 914 as. ja 55 kuntaa	-126,5	-108,5	-61,5	-95,5	-127,8	-292,3	-250,5	-142,1	-220,7	-295,2
< 6 000 as., 458 071 as. ja 141 kuntaa	-148,5	-116,3	-61,3	-122,1	-169,4	-324,3	-253,8	-133,8	-266,6	-369,8
Manner-Suomen kunnat yhteensä	-1 583,3	-1 635,3	-1 591,1	-1 704,0	-2 046,5	-290,9	-300,5	-292,3	-313,1	-376,0

- lähivuosina vaikein tilanne on **20 000–40 000** asukkaan kuntakokoryhmällä
- myös alle 6 000 asukkaan kuntakokoryhmässä tilanne heikkenee
- sopeutuspainetta kasvaa lisäksi suurissa ja keskisuurissa kaupungeissa

Laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine 2016–2019

Prosenttiyksikköä	2016 (kuntien lkm)	2017 (kuntien lkm)	2018 (kuntien lkm)	2019 (kuntien lkm)
yli 3	86	67	84	115
2-3	30	30	48	32
1-2	57	54	40	45
0-1	48	40	48	44
Alentamismahdollisuus	76	106	77	61
Yhteensä	297	297	297	297
Lainakannan muutos, milj. euroa	+1 581,2	+1 633,3	+1 589,1	+1 702,0

- vuonna 2019 yli kolmasosalla kunnista **yli 3 tuloveroprosenttiyksikön** suuruinen sopeutusaine rahoitustasapainon saavuttamiseksi
- osalla kunnista myös laskennallisesti mahdollisuus alentaa veroprosenttia
- arviot hieman parantuneet verrattuna kevään tekniseen kuntatalousohjelmaan

Valtion vuoden 2016
talousarvioesityksen vaikutukset
kuntatalouteen

Valtion TAE 2016 vaikutukset kuntatalouteen

- Valtion toimenpiteiden **yhteisvaikutus on 288 milj. euroa kuntataloutta vahvistava** verrattuna vuoden 2015 talousarvioon.
- Taustalla erityisesti kustannustenjaon tarkistus, joka lisää kuntien peruspalvelujen valtionosuutta yhteensä 269 milj. eurolla.
- Kuntien peruspalvelujen **valtionosuusprosentti on 25,52** vuonna 2016. Valtionosuusprosentti toisen asteen koulutukseen on 41,89.

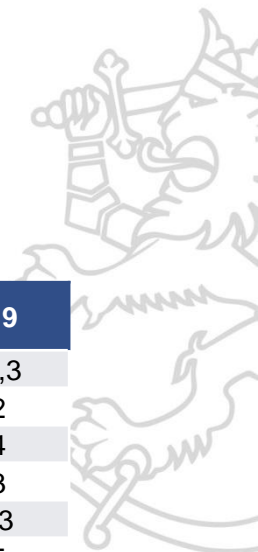
TAE 2016 vaikutukset kuntakokoryhmittäin

Kuntakoon mukaan	Asukas-luku	Valtionosuuden vähennys (ed. hallitus)	Valtionosuus-indeksin jäädytys	Kustannustenjaon tarkistus	Tehtävämuutokset yhteensä	Vaikutukset, yhteensä	Vaikutukset, yhteensä
		Vos: -40 ME	Vos: -34,7 ME	Vos: 310 ME	Kust. -73 ME Vos. -11ME		
		euroa/as	euroa/as	euroa/as	euroa/as	euroa/as	euroa
Vaikutus kuntien tal. (netto)	5 442 837	-7,3	-6,4	57,0	11,4	54,6	297 122 526
alle 6 000	467 361	-7,3	-6,4	86,3	11,5	84,1	39 316 821
6 000 - 10 000	433 613	-7,3	-6,4	74,9	11,4	72,6	31 471 033
10 000 - 20 000	695 439	-7,3	-6,4	67,9	11,4	65,6	45 591 395
20 000 - 40 000	782 019	-7,3	-6,4	57,4	11,4	55,1	43 058 231
40 000 - 100 000	1 013 402	-7,3	-6,4	56,6	11,4	54,3	54 998 579
yli 100 000	2 051 003	-7,3	-6,4	42,8	11,3	40,3	82 686 468

Kokonaistaloudellinen kehitys ja taustaoletukset

Kokonaistaloudellinen kehitys ja taustaoletuksia (VM / Kansantalousosasto)

BKT ja työllisyys	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BKT:n arvo, mrd. euroa	205,2	206,5	211,6	217,6	224,2	231,3
BKT:n määrän muutos, %	-0,4	0,2	1,3	1,4	1,3	1,2
Työllisten määrän muutos, %	-0,4	-0,7	0,3	0,5	0,4	0,4
Työttömyysaste, %	8,7	9,6	9,4	9,1	8,7	8,3
Työllisyysaste (15-64 -vuotiaat), %	68,3	67,9	68,2	68,4	68,9	69,3
Palkkasumman muutos, %	0,3	0,5	1,5	1,7	2,2	2,5
Eläketulojen muutos, %	3,8	3,2	2,4	3,7	4	4,3
Hinnat ja kustannukset, %	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Yleinen ansiotaso, muutos	1,4	1,1	1,2	1,2	1,7	2,1
Kuntien ansiotaso, muutos	0,7	0,8	1,1	1,2	1,7	2,0
Kuluttajahinnat, muutos	1,0	-0,1	1,1	1,5	1,8	2,0
Valtionosuusindeksi:						
Peruspalvelujen hintaindeksi, muutos	0,5	0,6	1,2	1,1	1,7	2,1
Kustannustason muutos, TAE1)	1,5	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
- sisältää indeksin korjauksen 2)	0,3	-0,6				

1) Talousarvioesityksessä käytetty indeksikorotus

2) Talousarvioesityksen kustannustason muutos sisältää indeksin korjauksen, joka tehdään kahden vuoden viiveellä toteutuneen kustannustason muutoksen ja talousarvioesityksessä käytetyn kustannustason muutoksen erotuksen suuruisena.